

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Νεοελληνική Γλώσσα

Β΄ Γυμνασίου

Τίτλος:

«Παραγωγή και Σύνθεση»

Συγγραφή: ΣΤΕΦΑΝΙΑ ΜΠΟΤΕΛΗ

Εφαρμογή: ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΚΟΛΛΑΡΟΥ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας: Δημήτρης Κουτσογιάννης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Παραγωγή και Σύνθεση

Εφαρμογή σεναρίου

Μαργαρίτα Κολλάρου

Δημιουργία σεναρίου

Στεφανία Μποτέλη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Γλώσσα

Τάξη

Β΄ Γυμνασίου

Σχολική μονάδα

Εμπειρίκειο Γυμνάσιο Άνδρου

Χρονολογία

Από 17-3-2015 έως 2-4-2015

Διδακτική/θεματική ενότητα

- 5η ενότητα, Μέρος Γ΄: Συζητώντας για την εργασία και το επάγγελμα (Το β΄ συνθετικό)
- 1η ενότητα, Μέρος Γ΄: Από τον τόπο μου σ΄ όλη την Ελλάδα (Παραγωγή με αχώριστα μόρια)
- 2η ενότητα, Μέρος Γ΄: Ζούμε με την οικογένεια (Τα είδη των συνθέτων)
- 3η ενότητα, Μέρος Γ΄: Φίλοι για πάντα (Το α΄ συνθετικό)
- 6η ενότητα, Μέρος Γ΄: Παρακολουθώ, ενημερώνομαι και ψυχαγωγούμαι από

διάφορες πηγές (Ετυμολογικές οικογένειες λέξεων)

- 8η ενότητα, Μέρος Γ': Συζητώντας για σύγχρονα κοινωνικά θέματα (Παρασύνθετα και πολυλεκτικά σύνθετα)

Διαθεματικό

Ναι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

II. Άλλα γνωστικά αντικείμενα

Εικαστικά

Μουσική

Φυσική

Χημεία

Γεωλογία-Γεωγραφία

Θρησκευτικά

Τεχνολογία κ.ά. ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις προτιμήσεις των μαθητών/τριών.

Χρονική διάρκεια

6 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας με διαδραστικό πίνακα ή βιντεοπροβολέα και σύνδεση στο διαδίκτυο, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: [Ηλεκτρονικό Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#), wiki της τάξης.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

- Χρήση βιντεοπροβολέα ή διαδραστικού πίνακα για την κατάρτιση του θεωρητικού πλαισίου εργασίας των μαθητών/τριών, μέσω του ορισμού των

διαφορετικών μηχανισμών παραγωγής και σύνθεσης στην ολομέλεια, και για την παρουσίαση των εργασιών των μαθητών.

- Εξοικείωση των μαθητών με τη χρήση των ηλεκτρονικών λεξικών.
- Εξοικείωση του εκπαιδευτικού και των μαθητών με την ομαδοσυνεργατική μέθοδο.
- Εξοικείωση των μαθητών/τριών με τη συνεργατική γραφή μέσω του wiki της τάξης και με το περιβάλλον wiki.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Στεφανία Μποτέλη, Παραγωγή και σύνθεση, Νεοελληνική Γλώσσα Β΄ Γυμνασίου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

—

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός του συγκεκριμένου σεναρίου είναι αρχικά να εξοικειωθούν οι μαθητές και οι μαθήτριες με τους δύο βασικούς μηχανισμούς σχηματισμού λέξεων, την παραγωγή και τη σύνθεση.

Για τον σκοπό αυτό κατά την πρώτη φάση, την εισαγωγική (2 ώρες), με τη βοήθεια της εκπαιδευτικού, του σχολικού εγχειριδίου της [Νεοελληνικής Γλώσσας Β΄ Γυμνασίου](#), της [Γραμματικής της Νέας Ελληνικής](#) (των Χατζησαββίδη & Χατζησαββίδου) αλλά και του βιντεοπροβολέα πίνακα, οι μαθητές/τριες επιχειρούν να εμβαθύνουν στα φαινόμενα της παραγωγής και της σύνθεσης δημιουργώντας ορισμούς (για τις παράγωγες, τις σύνθετες, τις παρασύνθετες, τις πολυσύνθετες, τις λεξικές φράσεις και τα παραθετικά σύνθετα) και δίνοντας σχετικά παραδείγματα. Με τον τρόπο αυτό ουσιαστικά ξεκινούν τη μελέτη των δύο αυτών μηχανισμών από τη

μεταγλώσσα τους και δημιουργούν τη δική τους γραμματική για την παραγωγή και τη σύνθεση. Συμπληρωματικά, με βάση το έργο που συντελείται στην τάξη, η εκπαιδευτικός δημιουργεί σελίδα στο wiki της τάξης με τίτλο «Παραγωγή και σύνθεση» και εκεί οι μαθητές καταγράφουν τη σχετική θεωρία και τα παραδείγματα, όπως αυτά ζητούνται από το σχετικό [φύλλο εργασίας](#) (διαφορετικό ανά ομάδα), που έχει ήδη καταγραφεί στο wiki σε κάθε ομάδα, από τη διδάσκουσα. Στη συνέχεια οι εργασίες των μαθητών παρουσιάζονται από τους ίδιους την ολομέλεια και ακολουθεί συζήτηση.

Κατά τη δεύτερη φάση, τη διερευνητική-ανακαλυπτική (2 ώρες), οι μαθητές/μαθήτριες, εργαζόμενοι σε ομάδες και πάλι, χρησιμοποιούν την αποκτηθείσα γνώση προκειμένου να εμβαθύνουν, αναζητώντας στο σχολικό εγχειρίδιο (στην έντυπη ή ψηφιακή μορφή του) και στο γνωστικό αντικείμενο-επιστημονικό πεδίο που έχουν επιλέξει παράγωγες και σύνθετες λέξεις· πιο συγκεκριμένα, η μία ομάδα θα αναζητήσει παράγωγες λέξεις, η δεύτερη ομάδα σύνθετες με αχώριστα μόρια, η τρίτη ομάδα σύνθετες που προκύπτουν από την ένωση των θεμάτων δύο λέξεων, η τέταρτη παρασύνθετες, η πέμπτη πολυσύνθετες-λεξικές φράσεις-παραθετικά σύνθετα. Στην έρευνά τους μπορούν να ανατρέξουν και στο [Ηλεκτρονικό Λεξικό Κοινής Νεοελληνικής της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα](#). Τα αποτελέσματα της εργασίας τους τα αποθηκεύουν στο wiki και τα μορφοποιούν έτσι ώστε να τα παρουσιάσουν στην τάξη μετά το πέρας των δραστηριοτήτων.

Στην τρίτη φάση, τη φάση της παρουσίασης και της αξιολόγησης (2 ώρες), οι μαθητές/τριες παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της εργασίας τους στους συμμαθητές/τριές τους δέχονται ερωτήσεις και γίνεται σχολιασμός στην ολομέλεια.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Σύμφωνα με το αρχικό σενάριο (Μποτέλη 2013), το σκεπτικό του σεναρίου βασίζεται

στην ομαδοσυνεργατική μέθοδο, καθώς οι μαθητές οργανώνονται σε ομάδες των τεσσάρων ατόμων, μοιράζονται ρόλους και συνεργάζονται, προκειμένου να διεκπεραιώσουν τις δραστηριότητες-ζητούμενα: να ανατρέξουν στη [Γραμματική της Νέας Ελληνικής](#) και να καταγράψουν το θεωρητικό πλαίσιο της Παραγωγής και της Σύνθεσης, αλλά και να εντοπίσουν όρους στα σχολικά εγχειρίδια των γνωστικών αντικειμένων του προγράμματος σπουδών που ανήκουν σε συγκεκριμένη λεξικογραμματική κατηγορία (παράγωγες, σύνθετες, παρασύνθετες, πολυλεκτικά σύνθετα). Επιπλέον, στο πλαίσιο της ομάδας γίνεται η αυτοαξιολόγηση και η ετεροαξιολόγησή τους.

Επίσης, το συγκεκριμένο σενάριο αξιοποιεί σε μεγάλο βαθμό και τη θεωρία του κοινωνικού εποικοδομητισμού του Vygotsky, καθώς η συντελεσθείσα ανάπτυξη είναι η βάση πάνω στην οποία οικοδομείται η νέα γνώση, ενώ με την ανάθεση νέου καθήκοντος αναπτύσσεται η ζώνη επικείμενης ανάπτυξης, η οποία περιλαμβάνει τις ικανότητες των μαθητών/τριών. Πιο συγκεκριμένα, ο εκπαιδευτικός ανατροφοδοτεί τη γνώση που απέκτησαν οι μαθητές/τριες σχετικά με τα γλωσσικά φαινόμενα της παραγωγής και της σύνθεσης στην Α΄ Γυμνασίου και τη θέτει ως βάση για την οικοδόμηση της νέας γνώσης, η οποία γίνεται με τρόπο διερευνητικό-ανακαλυπτικό. Ειδικότερα, οι μαθητές/τριες κατά την εισαγωγική φάση επεκτείνουν την ήδη αποκτηθείσα γνώση τους και τη συστηματοποιούν θεωρητικά, δημιουργώντας τη δική τους γραμματική για την παραγωγή και τη σύνθεση, ενώ στη συνέχεια, διαμέσου της διερευνητικής-ανακαλυπτικής φάσης, εμποδώνουν τα φαινόμενα και εμβαθύνουν πάνω σε αυτά. Με βάση τα παραπάνω, το σενάριο αντλεί στοιχεία από τη θεωρία της Εγκαθιδρυμένης Μάθησης, καθώς ο μαθητής/τρια μαθαίνει μέσα από αυθεντικές εμπλουσιωμένες επικοινωνιακές περιστάσεις, αλλά και από τη θεωρία της Καθοδηγούμενης Ανακάλυψης (Bruner), καθώς με τη βοήθεια της «σκαλωσιάς» (scaffolding) που δίνεται από τον εκπαιδευτικό, οι μαθητές/τριες μέσω της επαγωγικής αναζήτησης της γνώσης αποκτούν γνώσεις με τις δικές τους ενέργειες. Στο πλαίσιο αυτό, ο εκπαιδευτικός προσδιορίζει με σαφήνεια τα βήματα της μάθησης

και βοηθά και στηρίζει τις ομάδες σε όλα τα στάδια (της διερεύνησης, της παραγωγής, της παρουσίασης).

Τέλος, το σενάριο αυτό εμπεριέχει στοιχεία διαθεματικότητας, καθώς η διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας γίνεται διαμέσου του περιεχομένου άλλων γνωστικών αντικειμένων (διδασκαλία γλώσσας μέσω περιεχομένου). Στο πλαίσιο αυτό αναγνωρίζεται η ανάγκη διαφορετικού τρόπου αξιοποίησης της γλώσσας, η οποία δεν πρέπει να χρησιμοποιείται από το διδάσκοντα ως ένα απλό μέσο διδασκαλίας, αλλά να συνδέεται στενά με τον σχολικό χωροχρόνο και τη μαθητική εγγράμματη ταυτότητα. Για τον σκοπό αυτό θεωρείται ότι είναι σημαντικό η γλωσσική εκπαίδευση να αποκτήσει πραγματικά διαθεματικό χαρακτήρα και η γλώσσα να διδάχεται διαμέσου όλων των διδακτικών αντικειμένων (language across the curriculum) (Κουτσογιάννης & Παυλίδου 2012: 25).

Με βάση την πεποίθηση αυτή, στο συγκεκριμένο σενάριο η μελέτη και η χρήση της γλώσσας διαπερνά και άλλες περιοχές του προγράμματος σπουδών, ενώ η διαθεματική προσέγγιση επιχειρείται με βάση τρεις άξονες: τον ρόλο που έχει η γλώσσα ως μέσο διδασκαλίας, τον ρόλο που έχει η γλώσσα ως μέσο συγκρότησης του σχολικού λόγου, τις γνώσεις που είναι απαραίτητο να αποκτήσει ο μελλοντικός πολίτης (Κουτσογιάννης & Παυλίδου 2012: 28). Με αυτόν τον τρόπο διδασκαλίας οι μαθητές/τριες συνειδητοποιούν το γεγονός ότι η κατάκτηση της γλωσσικής γνώσης συμβάλλει γενικότερα στη συγκρότηση της εγγράμματης ταυτότητας και δεν περιορίζεται στο πλαίσιο του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ -ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

- Συνειδητοποίηση της μεγάλης σημασίας που έχει η κατάκτηση της γλωσσικής γνώσης για την κατάκτηση της σχολικής γνώσης.

- Συνειδητοποίηση της συνθετότητας και της ευπλασίας της γλώσσας μέσω της εκμάθησης των μηχανισμών της παραγωγής και της σύνθεσης.

Γνώσεις για τη γλώσσα

- Συνειδητοποίηση των γλωσσικών σχέσεων που διέπουν τις λέξεις (οικογένειες λέξεων).
- Εξοικείωση με βασικές θεωρητικές αρχές της λεξικογραφίας και με τη διαδικασία δημιουργίας λημμάτων ανάλογα με τα κριτήρια που θέτει ο λεξικογράφος.
- Εξοικείωση με την έννοια της συνεργατικής γραφής.
- Συνειδητοποίηση της σημασίας του ορισμού για την περιγραφή γλωσσικών φαινομένων, όπως η παραγωγή και η σύνθεση.
- Συνειδητοποίηση του πόσο σημαντικοί είναι οι μηχανισμοί της παραγωγής και της σύνθεσης για τον εμπλουτισμό της ορολογίας ενός επιστημονικού πεδίου.
- Συνειδητοποίηση του πόσο στενά συνδέεται η γλώσσα και η δημιουργία καινούριων λέξεων και όρων με παραγωγή και σύνθεση με άλλα διδακτικά αντικείμενα.

Γραμματισμοί

Κλασικός Γραμματισμός

- Ορισμός των φαινομένων της παραγωγής και της σύνθεσης.
- Εξοικείωση με τη διαδικασία σύνθεσης λέξεων: γνήσια και καταχρηστική σύνθεση, παρασύνθετες λέξεις, μέρος του λόγου α' και β' συνθετικού, σύνθεση με λαϊκά και λόγια αχώριστα μόρια, πολυλεκτικά σύνθετα.
- Εξοικείωση με τη διαδικασία της παραγωγής νέων λέξεων (θέμα και παραγωγικές καταλήξεις/πρωτότυπες και παράγωγες λέξεις).

Νέοι Γραμματισμοί

- Αξιοποίηση των ηλεκτρονικών ερμηνευτικών λεξικών κατά την επεξεργασία φύλλων εργασίας για την παραγωγή και τη σύνθεση.

- Αξιοποίηση του wiki της τάξης για συμπαραγωγή και σχολιασμό γραπτού λόγου (δραστηριότητες μαθητών).
- Ιστοεξερεύνηση για εμπλουτισμό λημμάτων.

Κριτικός Γραμματισμός

- Ανάπτυξη κριτικής στάσης απέναντι στη χρήση των λεξικών.
- Εξοικείωση με την κριτική ανάγνωση των λημμάτων.

Διδακτικές πρακτικές

- Δεξιότητα της συνεργασίας με τα άλλα μέλη της ομάδας.
- Δεξιότητα της αυτενέργειας μέσα από την ανάληψη πρωτοβουλιών.
- Υπεύθυνη στάση απέναντι στον εαυτό τους και στους συμμαθητές τους, για να λειτουργήσει αποτελεσματικά η ομάδα τους.
- Δεξιότητα παρουσίασης της εργασίας τους στην ολομέλεια.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Αφορμή για τη δημιουργία του συγκεκριμένου σεναρίου αποτέλεσε το γεγονός ότι η παραγωγή και η σύνθεση λέξεων ως γλωσσικά φαινόμενα τεμαχίζονται στο σχολικό εγχειρίδιο της Νεοελληνικής Γλώσσας Β΄ Γυμνασίου, με αποτέλεσμα από τη μια μεριά η διδασκαλία να χάνει την ενότητά της και από την άλλη το γλωσσικό φαινόμενο να κατακερματίζεται και να μην παρουσιάζεται ως ενιαίο στη γλωσσική αντίληψη των μαθητών/τριών. Επιπλέον, η χρήση των σχολικών εγχειριδίων σε ψηφιακή μορφή και των ηλεκτρονικών λεξικών στην εφαρμογή του σεναρίου αυτού σκοπεύει στην εξοικείωση των μαθητών/τριών με το χρήσιμο αυτό εργαλείο και στη διδασκαλία του φαινομένου με έναν τρόπο περισσότερο ευχάριστο και εύληπτο για τους μαθητές/τριες.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο συνάδει με τους στόχους του [ΔΕΠΠΣ για τη Β΄ Γυμνασίου](#), σύμφωνα με τους οποίους οι μαθητές/τριες εντοπίζουν σε σύνθετες λέξεις από όλα τα γνωστικά αντικείμενα τα αχώριστα μέρη και τα διακρίνουν σε λόγια και μη λόγια, αναγνωρίζουν διαφορετικά είδη συνθέτων σε διαφορετικά γνωστικά αντικείμενα, αναγνωρίζουν και τα δύο συνθετικά μιας λέξης και σχηματίζουν δικές τους σύνθετες λέξεις ενταγμένες σε λειτουργικό περιβάλλον, δημιουργούν ομάδες λέξεων που διαθέτουν κοινή ρίζα, δημιουργούν ομάδες λέξεων με την ίδια παραγωγική κατάληξη, το ίδιο α΄ συνθετικό και το ίδιο β΄ συνθετικό και εντοπίζουν τις κοινές σημασίες.

Ακόμη, εξοικειώνονται με τη χρήση των λεξικών, με την επιλογή του κατάλληλου για συγκεκριμένη χρήση λεξικού, με την κριτική αναζήτηση πληροφοριών στα λήμματα, με την τεχνική και τη σκοπιμότητα των ορισμών. Τέλος, σύμφωνα με το [Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το Γυμνάσιο](#) (2011), επιδιώκεται οι μαθητές και οι μαθήτριες να αποκτήσουν ακαδημαϊκές δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να αντεπεξέρχονται στις απαιτήσεις όχι μόνο του γλωσσικού μαθήματος αλλά και όλων των γνωστικών αντικειμένων του Π.Σ., να κατανοήσουν πως τόσο η κατανόηση όσο και η παραγωγή προφορικού και γραπτού λόγου μπορούν να υποστηριχτούν από εργαλεία Web 2.0, παρεμβαίνοντας υποβοηθητικά στην καλλιέργεια της νέας ελληνικής και ότι στον σύγχρονο κόσμο κυρίαρχος τρόπος μάθησης είναι ο διερευνητικός, ώστε να είναι σε θέση να λειτουργούν ως ερευνητές και ερευνήτριες και να αποκτούν πρόσβαση σε πρακτικές γραμματισμού εκτός σχολείου.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι ΤΠΕ αξιοποιούνται στο συγκεκριμένο σενάριο, καθώς οι μαθητές θα εξοικειωθούν με τη χρήση ηλεκτρονικών λεξικών και θα εξασκηθούν στη συνεργατική γραφή μέσω του wiki.

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Αναφορικά με την προετοιμασία εφαρμογής του σεναρίου θα πρέπει να επισημανθεί ότι στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές είναι παρωχημένης τεχνολογίας και δεν υποστηρίζουν οποιαδήποτε εργασία με wiki. Γι' αυτό τον λόγο για το συγκεκριμένο σενάριο χρησιμοποιήθηκαν δύο φορητοί υπολογιστές από την αίθουσα των διδασκόντων, δύο υπολογιστές που ανέλαβαν να φέρνουν κάθε φορά οι μαθητές και ο υπολογιστής της διδάσκουσας, προκειμένου να διεκπεραιωθεί το σενάριο. Οι εργασίες του τμήματος κατά τη διεξαγωγή του σεναρίου έλαβαν χώρα στο εργαστήριο πληροφορικής, όπου υπάρχει βιντεοπροβολέας.

Επίσης ο χωρισμός σε ομάδες έγινε μετά από συζήτηση με τους μαθητές, λαμβάνοντας υπόψη και τη γνώση χρήσης ηλεκτρονικού υπολογιστή από τους μαθητές. Ο αριθμός των μαθητών ανά ομάδα καθορίστηκε σημαντικά και από τον αριθμό των διαθέσιμων φορητών υπολογιστών που υπήρχαν για την εφαρμογή του σεναρίου. Ενδεχομένως, αν υπήρχαν περισσότεροι διαθέσιμοι υπολογιστές, οι μαθητές θα δούλευαν πιο αποτελεσματικά σε ομάδες των τριών, αντί των τεσσάρων και πέντε ατόμων που δημιουργήθηκαν στην παρούσα φάση.

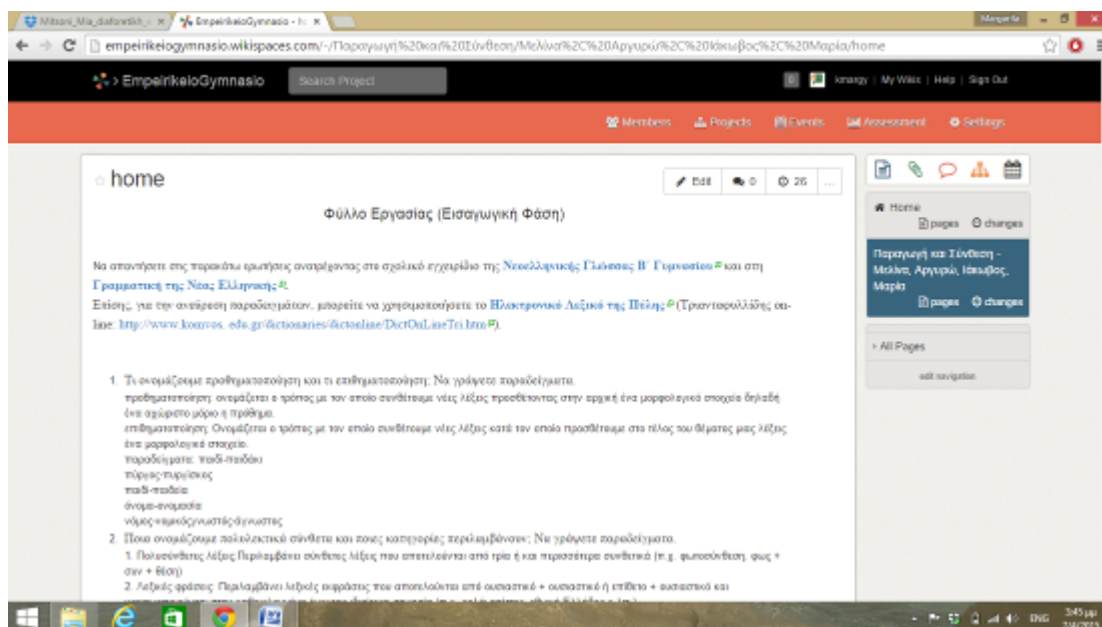
17/3/2015 (1^η ώρα) και 19/3/2015 (2^η ώρα) – Εισαγωγική Φάση

Αρχικά, η διδάσκουσα υπογράμμισε στους μαθητές ότι στην Α΄ Γυμνασίου είχαν διδαχθεί τους δύο βασικούς μηχανισμούς δημιουργίας λέξεων στη Νεοελληνική Γλώσσα, την παραγωγή και τη σύνθεση. Τόνισε ότι ο σκοπός του παρόντος σεναρίου είναι να ξαναθυμηθούν ό,τι έχουν μάθει και να εμβαθύνουν περισσότερο μέσα από παραδείγματα.

Στην εισαγωγική φάση (2 διδακτικές ώρες), οι μαθητές/μαθήτριες, ανά ομάδες, επιχείρησαν με τη βοήθεια του σχολικού εγχειριδίου της [Νεοελληνικής Γλώσσας Β΄ Γυμνασίου](#) και τη [Γραμματική της Νέας Ελληνικής](#) (των Χατζησαββίδη & Χατζησαββίδου) να δώσουν τους ορισμούς των δύο μηχανισμών δημιουργίας λέξεων

στη Νέα Ελληνική, καταγράφοντας τη διαδικασία παραγωγής και σύνθεσης και τα διαφορετικά αποτελέσματά της (παράγωγες λέξεις, σύνθετες λέξεις, παρασύνθετες, πολυσύνθετες, λεξικές φράσεις, παραθετικά σύνθετα). Για διευκόλυνση των μαθητών/τριών δόθηκε και σχετικό [φύλλο εργασίας](#), διαφορετικό για κάθε ομάδα. Οι παρατηρήσεις τους καταγράφηκαν στο wiki της τάξης και στη συνέχεια (εντός του διώρου) παρουσιάστηκαν στην ολομέλεια της τάξης, όπου έγινε συζήτηση και λύθηκαν απορίες. Στο σημείο αυτό, αξίζει να επισημανθεί ότι αρκετοί μαθητές παρόλο που ανατρέχοντας στο σχολικό εγχειρίδιο της [Νεοελληνικής Γλώσσας Β' Γυμνασίου](#) και τη [Γραμματική της Νέας Ελληνικής](#) (των Χατζησαββίδη & Χατζησαββίδου), εντόπισαν τη θεωρία των ζητούμενων, ωστόσο δεν αντιλήφθηκαν πλήρως το περιεχόμενο των γραφομένων. Γι' αυτό ακριβώς η παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου και η συζήτηση με τους μαθητές για την αποσαφήνιση όρων ήταν απαραίτητη. Στο ίδιο σημείο αξίζει να επισημανθεί ότι αρκετοί μαθητές ζήτησαν να κρατήσουν χειρόγραφες σημειώσεις προκειμένου να μπορέσουν να απαντήσουν στις δραστηριότητες.

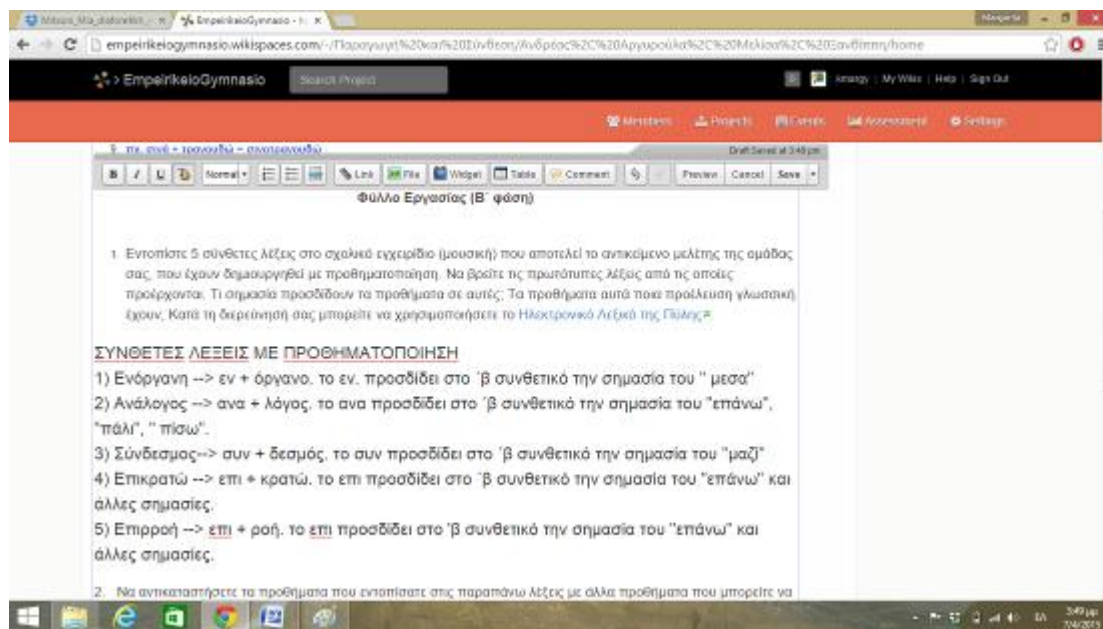

Εικόνα 1. Φύλλο εργασίας (Εισαγωγική Φάση)

20/3/2015 (3^η ώρα) – 23/3/2015) (4^η ώρα) – Δεύτερη Φάση

Στη συνέχεια, κατά τη δεύτερη φάση (δύο διδακτικές ώρες), οι μαθητές εξακολούθησαν να εργάζονται στις ίδιες ομάδες, μέσω wiki και η διδάσκουσα παρουσίασε αναλυτικά τις δραστηριότητες του φύλλου εργασίας (διαφορετικό ανά ομάδα), το οποίο είχε ήδη αναρτηθεί στο wiki. Επειδή οι μαθητές δεν είχαν εργαστεί στο σενάριο της Θεοδώρας Τριαντοπούλου «Λεξικά ορολογίας», στο οποίο και στηρίχθηκε το αρχικό σενάριο της Στεφανίας Μποτέλη, χρειάστηκε λίγος χρόνος προκειμένου να κατανοήσουν τι ακριβώς ζητείτο, αναφορικά με την επιλογή αντικείμενου εργασίας από τα σχολικά εγχειρίδια. Οι μαθητές, είχαν εργαστεί ξανά με τα ψηφιακά σχολικά βιβλία και δεν αντιμετώπισαν δυσκολίες όταν ζητήθηκε να ανατρέξουν σε αυτά. Τα αποτελέσματα της έρευνας οι μαθητές/τριες τα κατέγραψαν στο wiki, φροντίζοντας – κατόπιν καθοδήγησης από τη διδάσκουσα – για τη μορφή της παρουσίασής τους (μέγεθος γραμματοσειράς, χρώμα).

Εικόνα 2. Εργασίες στο wiki της τάξης (B' Φάση)

Το αρχικό σενάριο προέβλεπε οι μαθητές να εργαστούν σε επεξεργαστή κειμένου ή σε λογισμικό παρουσίασης για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων τους. Ωστόσο, η διδάσκουσα έκρινε ότι κάτι τέτοιο θα δυσκόλευε τη ροή του σεναρίου, αφού οι μαθητές θα έπρεπε να ανατρέχουν και στο wiki προκειμένου να κοιτάξουν ξανά, αν χρειαζόταν το θεωρητικό πλαίσιο. Στο ίδιο πλαίσιο το σκεπτικό της διδάσκουσας ήταν να δοθεί η δυνατότητα σε όλους τους μαθητές, ανά πάσα στιγμή, μέσω του wiki, να ανατρέξουν στις εργασίες όλων των ομάδων και να έχουν πρόσβαση σε όλες τις πληροφορίες. Η επιλογή εργασίας στο wiki έγινε καθαρά για λόγους ευκολίας και απλοποίησης στον τρόπο εργασίας των μαθητών.

Επίσης το αρχικό σενάριο προέβλεπε έξι ομάδες και όχι πέντε, ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, είχαμε τη δυνατότητα να εργαστούμε σε πέντε υπολογιστές, άρα οι ομάδες έπρεπε υποχρεωτικά να είναι πέντε. Στο ίδιο πλαίσιο έγινε τροποποίηση και στα αρχικά φύλλα εργασίας, δεδομένου ότι αφορούσαν σε έξι ομάδες και επίσης στο αρχικό σενάριο της Στεφανίας Μποτέλη υπήρχαν και δραστηριότητες που αφορούσαν στο σενάριο της Θεοδώρας Τριαντοπούλου «Λεξικά ορολογίας», το οποίο δεν εφαρμόστηκε από τους συγκεκριμένους μαθητές. Τα νέα, προσαρμοσμένα φύλλα εργασίας παρατίθενται παρακάτω.

30/3/2015 (5^η ώρα) – 2/4/2015 (6^η ώρα) – Τρίτη Φάση (παρουσίαση)

Στην τρίτη φάση (2 διδακτικές ώρες) πραγματοποιήθηκε η παρουσίαση των εργασιών, μέσω του wiki. Η κάθε ομάδα παρουσίασε τις εργασίες της, δέχθηκε ερωτήσεις από τους συμμαθητές της και από τη διδάσκουσα και προέβη στις απαραίτητες αλλαγές, όπου κρίθηκε απαραίτητη κάποια διόρθωση. Με τον τρόπο αυτό και με την παρουσίαση των παραδειγμάτων, λύθηκαν οι απορίες των μαθητών από τους ίδιους τους συμμαθητές τους. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι μαθητές φάνηκαν να χαίρονται ιδιαίτερα που παρουσίασαν τη δουλειά τους και που έλυσαν τις απορίες τους μεταξύ τους, ενώ έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον όταν συνειδητοποίησαν ότι είχαν τη δυνατότητα να ανατρέξουν οποιαδήποτε στιγμή το επιθυμούν, ακόμα και

από το σπίτι τους, στα γραφόμενα όλων των ομάδων μέσω του wiki.

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φύλλο εργασίας (Εισαγωγική Φάση)

Βρείτε το project με τίτλο : Παραγωγή και Σύνθεση και ανοίξτε τον υπερσύνδεσμο της ομάδας σας. Απαντήστε στις ερωτήσεις που δίνονται ανατρέχοντας στο σχολικό εγχειρίδιο της Νεοελληνικής Γλώσσας Β΄ Γυμνασίου και στη Γραμματική της Νέας Ελληνικής. Επίσης, για την ανεύρεση παραδειγμάτων, μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το Ηλεκτρονικό Λεξικό της Πύλης (Τριανταφυλλίδης on-line: <http://www.komvos.edu.gr/dictionaries/dictonline/DictOnLineTri.htm>).

Διαφορετικό φύλλο εργασίας για κάθε ομάδα :

1^η ομάδα :

1. Τι ονομάζουμε παραγωγή; Από ποια μέρη αποτελείται μια παράγωγη λέξη;
2. Ποιες μπορεί να είναι οι σημασίες των σύνθετων λέξεων;

2^η ομάδα :

1. Τι ονομάζουμε σύνθεση; Με ποιους τρόπους μπορεί να γίνει η σύνθεση;
2. Σε ποιο μέρος του λόγου μπορούν να ανήκουν το α΄ και το β΄ συνθετικό;

3^η ομάδα :

1. Τι ονομάζουμε προθηματοποίηση και τι επιθηματοποίηση;
2. Ποια ονομάζουμε πολυλεκτικά σύνθετα και ποιες κατηγορίες περιλαμβάνουν;

4^η ομάδα :

1. Τι ονομάζουμε λαϊκά και λόγια αχώριστα μόρια; Ποια είναι τα πιο συνηθισμένα και τι σημαίνουν;
2. Ποια σύνθεση ονομάζουμε γνήσια και ποια καταχρηστική;

5^η ομάδα :

1. Από ποια μέρη αποτελείται μια σύνθετη λέξη και πώς συνδέονται μεταξύ τους;

2. Ποιες λέξεις ονομάζουμε παρασύνθετες λέξεις;

Φύλλο Εργασίας (Β' Φάση)

Διαφορετικό φύλλο εργασίας για κάθε ομάδα :

1η ομάδα :

1. Εντοπίστε 5 παράγωγες λέξεις στο σχολικό εγχειρίδιο που αποτελεί το αντικείμενο μελέτης (γλώσσα) της ομάδας σας. Βρείτε τις πρωτότυπες λέξεις από τις οποίες προέρχονται οι λέξεις που εντοπίσατε και τις παραγωγικές τους καταλήξεις (επιθήματα).
2. Να βρείτε σε ποιο μέρος του λόγου ανήκουν οι παράγωγες λέξεις (παράγωγα ρήματα, παράγωγα ουσιαστικά, παράγωγα επίθετα, παράγωγα επιρρήματα) και σε ποιο μέρος του λόγου ανήκουν οι λέξεις από τις οποίες παράγονται.
3. Να σχηματίσετε καινούριες λέξεις με το ίδιο επίθημα που να εντάσσονται στο ίδιο σημασιολογικό-επιστημονικό πεδίο. Κατά τη διερεύνησή σας μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το [Ηλεκτρονικό Λεξικό της Πύλης](#).

Στο τέλος θα παρουσιάσετε τη δουλειά σας στο wiki, μέσω του κεντρικού προβολέα, στους συμμαθητές σας.

2η ομάδα :

1. Εντοπίστε 5 σύνθετες λέξεις στο σχολικό εγχειρίδιο που αποτελεί το αντικείμενο μελέτης της ομάδας σας, που έχουν δημιουργηθεί με προθηματοποίηση. Να βρείτε τις πρωτότυπες λέξεις από τις οποίες προέρχονται.
2. Τι σημασία προσδίδουν τα προθήματα σε αυτές; Τα προθήματα αυτά ποια προέλευση γλωσσική έχουν; Κατά τη διερεύνησή σας μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το [Ηλεκτρονικό Λεξικό της Πύλης](#).

3. Να αντικαταστήσετε τα προθήματα που εντοπίσατε στις παραπάνω λέξεις με άλλα προθήματα που μπορείτε να βρείτε στο [Ηλεκτρονικό Λεξικό της Πύλης](#). Σχηματίστε δύο καινούριες λέξεις που να ανήκουν στο ίδιο σημασιολογικό-επιστημονικό επίπεδο με τα νέα προθήματα. Ποια ιδιαίτερη σημασία προσδίδουν τα νέα προθήματα που χρησιμοποιήσατε στις καινούριες λέξεις σας;

Στο τέλος θα παρουσιάσετε τη δουλειά σας στο wiki, μέσω του κεντρικού προβολέα, στους συμμαθητές σας.

3η ομάδα :

1. Εντοπίστε 5 σύνθετες λέξεις στο σχολικό εγχειρίδιο που αποτελεί το αντικείμενο μελέτης της ομάδας σας, που έχουν δημιουργηθεί με ένωση λέξεων και χωρίστε τες στα δύο συνθετικά τους. Σε ποιο μέρος του λόγου ανήκει το καθένα συνθετικό τους; Σε ποιο μέρος του λόγου ανήκει η σύνθετη λέξη;
2. Με βάση τη σημασία τους σε ποια κατηγορία ανήκουν οι σύνθετες λέξεις που εντοπίσατε (στα παρατακτικά, αντικειμενικά, προσδιοριστικά ή κτητικά σύνθετα);
3. Η διαδικασία της σύνθεσης επιβάλλει αλλαγές στα συνθετικά; Με βάση την απάντηση στο προηγούμενο ερώτημα πρόκειται για γνήσια ή καταχρηστική σύνθεση;

Στο τέλος θα παρουσιάσετε τη δουλειά σας στο wiki, μέσω του κεντρικού προβολέα, στους συμμαθητές σας.

4η ομάδα :

1. Εντοπίστε 5 παρασύνθετες λέξεις στο σχολικό εγχειρίδιο που αποτελεί το αντικείμενο μελέτης της ομάδας σας, χωρίστε τες στα συνθετικά τους και εντοπίστε την παραγωγική τους κατάληξη. Κατά τη διερεύνησή σας μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το [Ηλεκτρονικό Λεξικό της Πύλης](#).
2. Εντοπίστε 5 παρασύνθετες λέξεις στο σχολικό εγχειρίδιο που αποτελεί το αντικείμενο μελέτης της ομάδας σας, χωρίστε τες στα συνθετικά τους και εντοπίστε την παραγωγική τους κατάληξη. Κατά τη διερεύνησή σας μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το [Ηλεκτρονικό Λεξικό της Πύλης](#).
3. Σε ποιο μέρος του λόγου ανήκει το καθένα συνθετικό τους; Σε ποιο μέρος του λόγου ανήκει η παρασύνθετη λέξη; Ποια σημασία προσδίδει στην παρασύνθετη λέξη η παραγωγική της κατάληξη;
4. Δημιουργήστε νέες παρασύνθετες λέξεις με βάση τις ίδιες σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας άλλες παραγωγικές καταλήξεις.

Στο τέλος θα παρουσιάσετε τη δουλειά σας στο wiki, μέσω του κεντρικού προβολέα, στους συμμαθητές σας.

5η ομάδα :

1. Εντοπίστε 5 πολυσύνθετες λέξεις στο σχολικό εγχειρίδιο που αποτελεί το αντικείμενο μελέτης της ομάδας σας και χωρίστε τες στα συνθετικά τους.
2. Εντοπίστε λεξικές φράσεις στο σχολικό εγχειρίδιο που αποτελεί το αντικείμενο μελέτης της ομάδας σας. Από ποια μέρη του λόγου αποτελούνται και ποια είναι η ιδιαίτερη σημασία τους; Κατά τη διερεύνησή σας μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το [Ηλεκτρονικό Λεξικό της Πύλης](#).

3. Εντοπίστε παραθετικά σύνθετα στο σχολικό εγχειρίδιο που αποτελεί το αντικείμενο μελέτης της ομάδας σας. Ποια είναι η σημασιολογική σχέση που συνδέει τις δύο λέξεις; Κατά τη διερεύνησή σας μπορείτε να χρησιμοποιήσετε το [Ηλεκτρονικό Λεξικό της Πύλης](#).

Στο τέλος θα παρουσιάσετε τη δουλειά σας στο wiki, μέσω του κεντρικού προβολέα, στους συμμαθητές σας.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Τέλος, μια άλλη εκδοχή του σεναρίου θα μπορούσε να ήταν η επέκτασή του με τη δημιουργία ασκήσεων κλειστού τύπου (π.χ. σταυρόλεξο) από τους μαθητές/τριες (με το Hot potatoes ή κάποιο άλλο λογισμικό) που θα αφορά στις λέξεις-όρους που επέλεξαν και τις ετυμολογικές τους οικογένειες (παράγωγες και σύνθετες). Κάθε ομάδα επιλέγει να λύσει το σταυρόλεξο κάποιας άλλης ομάδας από άλλο επιστημονικό πεδίο (μπορεί η επιλογή των σταυρολέξων που θα επιλυθούν να γίνει με κλήρωση, για να λυθούν όλα τα σταυρόλεξα ή να δοθεί η δυνατότητα και η ελευθερία στους μαθητές/τριες να επιλύσουν όσα και όποια σταυρόλεξα θέλουν).

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Το σενάριο λειτούργησε θετικά για τους μαθητές που απέκτησαν μια ολιστική αντίληψη για την παραγωγή και τη σύνθεση. Ωστόσο ήταν απαραίτητη η προσαρμογή του σε αρκετά σημεία, έτσι ώστε να λειτουργήσει αποτελεσματικά για το συγκεκριμένο τμήμα, τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή που εφαρμόστηκε.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κουτσογιάννης, Δ. & Μ. Παυλίδου. 2012. *Μελέτη για τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την εφαρμογή σεναρίων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση: για διαθεματικές δραστηριότητες στο πλαίσιο της ζώνης φιλολογικών μαθημάτων και με άλλα γνωστικά αντικείμενα, για ημιτυπικές και άτυπες σχολικές πρακτικές, με διαδραστικούς πίνακες και φορητούς υπολογιστές*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

Νέο Πρόγραμμα Σπουδών. 2011. [Πρόγραμμα Σπουδών για τη Διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας & της Λογοτεχνίας στο Γυμνάσιο](#). ΝΕΟ ΣΧΟΛΕΙΟ (Σχολείο 21ου αιώνα)- Νέο Πρόγραμμα Σπουδών. Αθήνα.

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. 2003. *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης*. Αθήνα: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Χατζησαββίδης Σ. & Α. Χατζησαββίδου. 2011. *Γραμματική Νέας Ελληνικής Γλώσσας Α', Β' Γ' Γυμνασίου*, ΟΕΔΒ, Αθήνα.